

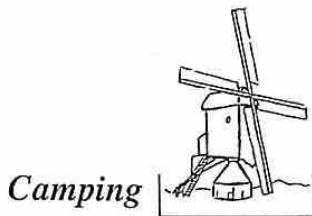
De Rosdoek 118

Juni 2006

Verschijnt 4 x per jaar

Heemkundige Studiekring

“DE ACHT ZALIGHEDEN”

Camping Molenvelden B.V.
Banstraat 25
5506 LA Veldhoven
Tel.: 040 - 205 23 84/205 13 81

**Een eigentijdse en goed geoutilleerde camping
in ons eigen kringgebied.**

Voor kort- en seizoenkamperen!

Met vele recreatiemogelijkheden zowel binnen de camping als in de onmiddellijke omgeving ervan, met historische en pre-historische bezienswaardigheden!

Ook voor Uw familie-, verenigings- en bedrijfsfeesten is buiten het kampeerseizoen een passende zaalaccommodatie beschikbaar.

Informatiebrochure gratis op aanvraag.

Th.W. v.d. SANGEN en Zn.

**Zo lang mogelijk zelfstandig...
Zorgcentrum Merefelt speelt hierop in!**

Er zijn tegenwoordig veel mogelijkheden om hulp en zorg thuis te krijgen. Zorgcentrum Merefelt, het expertisecentrum voor ouderen, heeft verschillende voorzieningen voor thuiswonende ouderen.

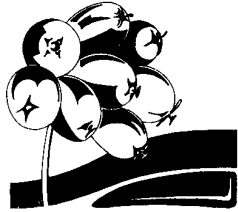
Merefelt levert **thuiszorg, dagopvang, groepsverzorging en tijdelijke opname kamers.**

Ook is er een gevarieerd **welzijnsaanbod** in de vorm van verenigingen. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de transferfunctionaris (0497) 33 17 00.

Zorgcentrum Merefelt

*Merefelt maakt deel uit van de Regionale Stichting Zorgcentra de Kempen
Bezoekadres Zorgcentrum Merefelt: Parklaan 2, 5504 GB Veldhoven
Telefoon: 040- 253 50 40*

Heemkundige Studiekring
"DE ACHT ZALIGHEDEN"

Inhoud:

Nulmeridiaan van Ferro, <i>ing. M.R.van Zoeren</i>	4
Koude oorlog in de kempen, <i>Bart Beex</i>	10
Klaveren Vrouwke, <i>Co Bieze</i>	19
Heemkundig allerlei, <i>Brabantse kolderliejkes</i>	23

REDACTIETEAM:

Th. van der Aalst	Ganzestraat 17, 5527 CA Hapert, 0497 – 381671
H. Backbier	Heike 6, 5512 NJ Vessem, 0497 – 591451
K. Cornelissen	Nieuwstraat 74, 5521 CD Eersel, 0497 – 512208
A. Kockx	De Pottenbakker 44, 5506 GD Veldhoven, 040 - 2531596
P. Vermeulen tevens redactieadres	De Reek 9, 5502 HX Veldhoven 040 – 2531817 E-mailadres: p.vermeulen40@chello.nl

HEEMKUNDIGE STUDIEKRING “DE ACHT ZALIGHEDEN”

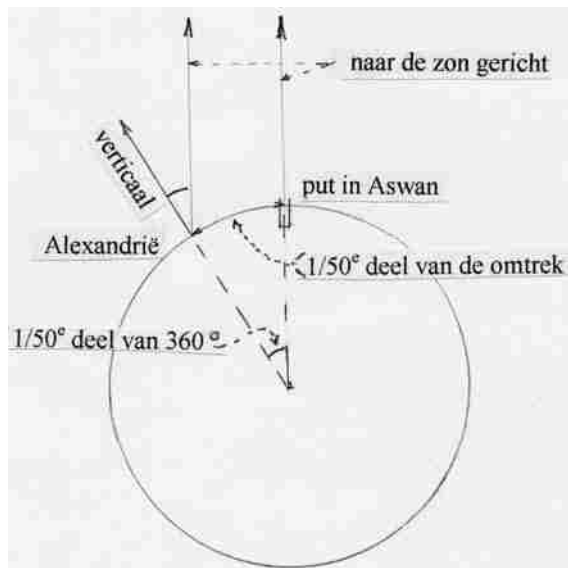
Voorzitter:	F. Teunis, Lindestraat 8, 5521 EK Eersel, 0497-515188 0497-515188, E-mailadres: f.teunis@chello.nl
Secretaris:	P. Hooijmaijers, Frankenstraat 13, 5521 VE Eersel 0497-515144, E-mailadres: p.hooijmaijers@planet.nl
Penningmeester:	H. Jenniskens, Veldhovenseweg 2, 5511 KJ Knegsel 040 – 2535140, Giro 3871519

De volgende Rosdoek verschijnt sep. 2006
ISSN 1384-086X

EEN ZOEKTOCHT NAAR HET ONTSTAAN VAN DE NULMERIDIAAN VAN FERRO. 3^e, tevens laatste aflevering.

Vervolg van de eeuwen rond het begin van onze jaartelling.

De volgende koning van Egypte, Ptolemaeus III ontbood de Griekse geleerde Eratosthenes [ca.276-195 v.C.] naar Alexandrië in het jaar 245 v.C, waar hij 10 jaar later werd benoemd tot bibliothecaris. Eratosthenes was astronoom, geograaf en filosoof en de eerste, ons bekende persoon, die de omtrek van de aarde bepaalde. We staan even wat langer stil bij deze figuur, omdat hij een van de geestelijke vaders van Claudius Ptolemaeus was. Het was hem ter ore gekomen, dat er zich in Syene, een plaats aan de Nijl, nu bekend als Aswan, een waterput bevond, waar de zon eenmaal per jaar loodrecht in scheen, zodat de waterspiegel, die op grote diepte lag, alleen op die dag te zien was. Dit gegeven vertelde hem, dat de put op de Kreeftskeerkring moest liggen. Als hij er in kon slagen om exact op het midden van dezelfde dag een meting van de hoogte van de zon te doen in Alexandrië, waarvan hij het vermoeden had, dat deze plaats ongeveer op dezelfde meridiaan lag als de put, dan had hij de booglengte tussen beide plaatsen in graden.[ill.7]

Illustratie 7.

Daarna was het een kwestie van de afstand over de grond meten en de omtrek van de aardbol kon berekend worden. Voor de meting naar de zon kon hij over twee instrumenten beschikken, die beide op dezelfde manier als een zonnwijzer werkten, echter met dit verschil dat de

schaduwwerpende staaf verticaal afgesteld diende te worden. De skaphe, welke ontworpen was door de Griek Aristarchus [310-230 v.C.], bestond uit een halve holle bol, waarin aan de binnenkant een gradenverdeling van evenwijdig lopende cirkels aan de noord geplaatste zijde was aangebracht. Centraal stond de loodrechte staaf, waarvan het voetpunt tevens het nulpunt van de verdeling was.

Het moet een vrij grote constructie op een vaste standplaats zijn geweest, want men kon met het blote oog aflezen op $1/60$ graad, dus 1 minuut; met een klein apparaat is dit onmogelijk.

Het andere instrument werd gnomon genoemd en is eveneens van Griekse oorsprong. In plaats van een halve bol werd bij dit toestel een meetsnoer met gradenverdeling toegepast, waarbij het snoer aan de voet van de verticale staaf was bevestigd en het geheel goed verplaatst kon worden. Met beide instrumenten kon men rechtstreeks de hoek tussen de stand van de zon en de verticaal, ook wel zenit genoemd, aflezen. Eratosthenes mat op de bewuste dag in Alexandrië een hoek van 7 graden en 12 minuten.

Om een idee te krijgen van de kwaliteit van de meting, nemen we aan dat de staaf een lengte heeft van 3 meter. Dit houdt in, dat de slagschaduw 37 cm. zal zijn. Veronderstel nu eens, dat de staaf niet loodrecht staat en dat dit een foute aflezing van 1cm. tot gevolg heeft, dan is de fout in de hoek 11minuten, omgerekend levert dit een afwijking op van 21 km. in de plaatsbepaling. De conclusie is, dat de meetmethode erg onnauwkeurig was.

Voor de meting van de afstand van Alexandrië naar Syene huurde hij de assistentie van langeafstandslopers in, die getraind waren in dagmarsen van een vaste afstand. Zij kwamen uit op een totaal van 5000 stadiën, dit is ongeveer 925 km. Het toeval wilde, dat de gemeten hoek precies $1/50^{\circ}$ deel van de aardomtrek was. Door dus de 5000 stadiën met 50 te vermenigvuldigen kwam Eratosthenes op 250.000 stadiën uit voor de aardomtrek.

Ik heb een stukje terug aangegeven, dat een stadie ongeveer 185 meter is. Nu is het zo, dat er eigenlijk geen echte vaste maat bekend is. In de meeste literatuur wordt de lengte van de wedstrijd baan in het stadion van Olympia aangehouden. [Stadion is inderdaad afgeleid van de Griekse maat stadie.] Er zijn echter ook schrijvers,

die van mening zijn, dat een kortere Egyptische variant door Eratosthenes is gebruikt. Helaas zijn de gegevens verloren gegaan en zullen we het nooit precies weten.

Wat we nu wel weten is, dat Syene niet op dezelfde meridiaan als Alexandrië ligt maar 3 graden en 3 minuten ernaast en dat Syene 60 km. ten noorden van de kreeftkeerkring ligt. De eerste afwijking maakt de boogafstand korter en de tweede langer, dus heffen ze elkaar gedeeltelijk op. Als we de Egyptische stadië aanhouden zou de berekende aardomtrek bijna goed zijn; maar houden we 185m. aan, dan is de bepaling 16% te groot. Als we bedenken, dat voor de afstandsmeting gebruik gemaakt is van langeafstandslopers, dan zal Eratosthenes dik tevreden zijn geweest met het resultaat, dat zeer bruikbaar was voor zijn astronomisch onderzoek. Met zijn aardmetingen als basis heeft hij de afstand naar de maan bepaald op 780.000 stadiën en naar de zon op 804.000.000 stadiën $\times 185m = 148.740.000$ km. [Volgens huidige gegevens 149.600.000 km.] Later heeft Posidonius [135-51 v.C.] een graadmeting tussen Alexandrië en Rhodos over zee uitgevoerd. Deze meting had een afwijking van +11%. Hierbij ging men er ten onrechte van uit, dat Rhodos op dezelfde meridiaan als Alexandrië lag.

Aan de beroemde bibliotheek kwam in het jaar 48/47 v.C. door toedoen van Julius Caesar voor een groot gedeelte een einde. Nadat hij Cleopatra ten nadele van haar broer op de Egyptische troon had geholpen, nam hij haar als zijn vriendin mee naar Rome. Hij was dus goed op de hoogte van de schatten van Alexandrië en wilde de bibliotheek eveneens overbrengen naar Rome. Tijdens deze actie was de bibliotheek voor een groot gedeelte in vlammen opgegaan. Na de dood van Julius Caesar heeft Cleopatra van haar nieuwe vriend Marcus Antonius 200.000 boeken gekregen, die afkomstig waren van Pergamum in het huidige Turkije. Deze boeken heeft ze de bibliotheek van Alexandrië geschonken, zodat na 20 jaar dit instituut zich in zijn oude luister kon herstellen.

Ongeveer 50 jaar n.C. heeft Alexandrië ca. 500.000 inwoners, waarvan de drie grootste groepen bestaan uit Joden, Grieken en Egyptenaren, aangevuld met Romeinen, Macedoniërs en mensen van Klein-Aziatische oorsprong. Alexandrië heeft zich ontwikkeld

tot een multiculturele metropool, die zijn welvaart door handel en kennis zodanig heeft vergroot, dat het na Rome de belangrijkste plaats in het Romeinse rijk is geworden.

Gedurende de jaren 127 tot 152 n.C. zal de astronoom, geograaf en wiskundige Claudius Ptolemaeus in deze omgeving aan de Koninklijke bibliotheek werkzaam zijn. Hij nam kennis van de werken van Eratosthenes, Posidonius en andere geleerden, die zich met aardmetingen en afbeeldingen hiervan hadden bezig gehouden en voerde ook zelf astronomische waarnemingen uit.

Gewapend met al deze informatie, aangevuld met meer recente ervaringen van zeelieden, begon hij binnen een systeem van lengte- en breedtegraden, dat in die tijd al als beste systeem werd beschouwd, zijn berekeningen op te bouwen. De meeste gegevens waren aan de ligging van Alexandrië, Rhodos en Rome gerelateerd; daarom werd vanuit dit gebied gestart en uiteindelijk alles op zijn plaats gebracht. Als uitgangspunt wilde hij de metingen van Posidonius gebruiken, maar na commentaar van andere geleerden had hij een forse correctie toegepast. Het resultaat was, dat hij zijn wereld aanzienlijk ruimer dan de werkelijkheid berekende. Het was Ptolemaeus duidelijk, dat met een net van rechte lijnen de bolvormige aarde niet nauwkeurig kon worden afgebeeld. Daarom stelde hij in zijn *Geographia* voor, een referentienet van gebogen lijnen te gebruiken, waardoor een kaart geconstrueerd kon worden, die de werkelijke situatie zo goed mogelijk benaderde en eveneens een bruikbaar product was voor het plannen van de routes en reistijden voor reizigers.

Bij het rangschikken van de berekeningen bleek dat de meest oostelijke locatie de stad Cattigara was, die vermoedelijk in West-China gezocht moet worden. Voor het meest westelijke gegeven kwam hij uit bij de Canarische Eilanden, door hem *Fortunate-Insule* genoemd. In booggraden vertaald, kon hij al zijn gegevens op een halve bol kwijt. Aan de oceaanzijde van de Canarische Eilanden verwachtte hij in de toekomst geen grote landmassa's, doch aan de Chinese kant was de gangbare mening, dat daar nog uitgestrekte landen met enorme gebergtes moesten liggen om als tegenwicht te dienen voor de bergketens van de Alpen en de Himalaya. Op deze

wijze bleef de aarde in balans als een draaiende tol. Als dit niet het geval zou zijn, dan was het onmogelijk, dat de aarde zo gelijkmatig om haar as bleef draaien. Vermoedelijk is deze gedachte er ook de oorzaak van dat hij het gebied van Afrika naar het zuiden toe door laat lopen en niet afrondt, zoals in het boek van Herodotus staat vermeld.

Uitgaande van al de gegevens en denkbeelden leek het Ptolemaeus zinnig om bij het aanbrengen van een graadverdeling op de evenaar ervoor te zorgen, dat bij de stad Cattigara de meridiaan van 180 graden oosterlengte werd gelegd; eventuele nieuwe ontdekkingen konden dan naadloos naar het oosten aangesloten worden. Na deze

beslissing paste hij langs de evenaar de 180 graden terug in westelijke richting en kwam op deze manier met de nulmeridiaan net voorbij de Canarische Eilanden in de Atlantische Oceaan uit. Omdat het meest westelijke eiland later Ferro werd genoemd, heeft deze meridiaan de naam “Nulmeridiaan van Ferro” gekregen.

Illustratie 8.

Gedeelte van de kaart van Noord-Afrika en Ethiopië, die Mercator vervaardigde in 1481 naar de inzichten van Ptolemaeus.

De afwijkingen in de kaart volgens Ptolemaeus werden in de Renaissance voetje voor voetje verbeterd. Lagen de Canarische Eilanden bij Ptolemaeus nog keurig op een rij in N-Z-richting,[ill.8] op de kaart die Columbus gebruikte lagen ze even keurig in O-W-richting, evenals op de kaart van Romeijn de Hooghe uit 1694.[ill.9]

Illustratie 9. Gedeelte van de Middellandse Zeekaart van Romeijn de Hooghe uit zijn atlas van 1694. Ook hier liggen de Canarische Eilanden nog in oost-west richting, terwijl Sanson bijna een halve eeuw eerder een juistere afbeelding publiceerde. De piek van Tenerife is ter versiering van de kaart in vogelvlucht uitgetekend.

Zeer waarschijnlijk als gevolg van het meer naar het oosten schuiven van de Atlantische kust van Afrika en Spanje door de kaartcorrecties. Ook de lengte van de Middellandse Zee werd in fasen ingekrompen. Bij alle verbeteringen heeft men de meridiaan van Ferro gehandhaafd, doch de Chinese meridiaan van 180 graden is door het inkorten van het Aziatisch gebied ver in de Grote Oceaan terechtgekomen, zoals de wereldkaarten van Mercator en Blaeu ons laten zien. Omdat Ptolemaeus de eerste was, die in zijn Geographia methodes had aangegeven om de aarde op een plat vlak af te beelden, wordt hij beschouwd als grondlegger van de Cartografie. Deze zoektocht is voorbij, doch de verkende zijpaden nodigen uit tot het ondernemen van nieuwe tochten.

Vessem, mei 2005. ing. M.R.van Zoeren.

Bronvermelding.

Door de auteur van voorgaand artikel zijn veel naslagwerken, atlanten, tijdschriften, kaarten en encyclopedieën geraadpleegd. Bovendien is gebruik gemaakt van ander onderzoeksmateriaal. Door plaatsgebrek kunnen wij dit overzicht helaas niet publiceren. Indien u geïnteresseerd bent, kunt u een compleet overzicht hiervan opvragen bij de redactie.

KOUDE OORLOG IN DE KEMPEN - - HET KORPS LUCHTWACHT DIENST

De Koude Oorlog behoort zonder twijfel tot de belangrijkste historische conflicten van de 20ste eeuw. Deze strijd raakt alle aspecten van het leven; twee militaire en ideologische machtsblokken staan tegenover elkaar. Pogingen om de eigen invloedssfeer uit te breiden en wederzijds wantrouwen leiden vooral in de jaren vijftig tot grote spanningen in de wereldpolitiek. Met een grootschalig treffen in West-Europa wordt danig rekening gehouden. Het einde wordt ingeluid met de val van de Berlijnse Muur en de ontmanteling van het Warschaupact begin jaren negentig. Op zoek naar de geschiedenis van een bijzonder onderdeel van het erfgoed in de Kempen dat herinnert aan deze tijd: de Luchtwacht.

Insigne.

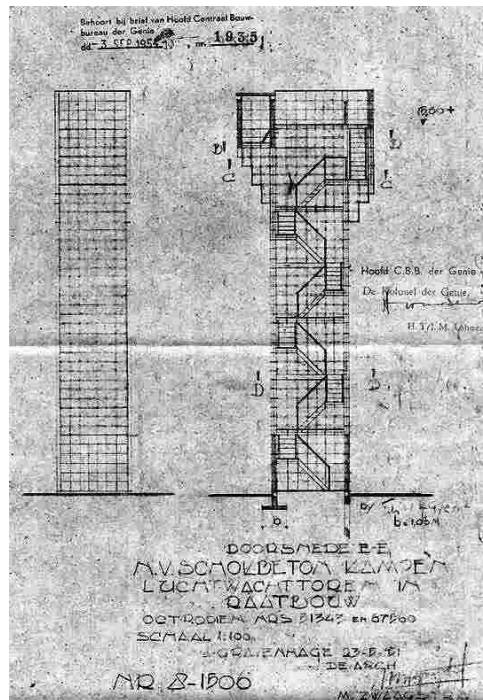
Bron: Hoogendijk ea. 2000

Oostwaarts turen met gespitste oren

Nederland kent vele militaire verdedigingswerken uit het verre en recente verleden. Zij kunnen zich op een toenemende belangstelling verheugen. Eeuwenlang is water ter verdediging toegepast: inundatie ter stuiting van de opmars van de vijand. Al in de Eerste maar vooral in de Tweede Wereldoorlog speelt het vliegtuig een belangrijke rol. Dit vereist een nieuwe verdedigingstechniek tegen dit 'wapen van de derde dimensie'. Voor het vroegtijdig opmerken van vijandelijke vliegtuigen is dan de

radar al beschikbaar maar, in de jaren direct na de oorlog heeft dit echter een groot nadeel: laagvliegende vliegtuigen kunnen er niet mee worden waargenomen. Eén van de acties die daarop in Nederland wordt ondernomen, is de oprichting op 1 mei 1950 van het Korps Luchtvaart Dienst. Dit als onderdeel van het Commando Luchtverdediging (CLV) van de Koninklijke Luchtmacht. Het is een vervolg op het in 1921 opgerichte Vrijwillig Landstormkorps Luchtvaart. Daarmee beschikte het Nederlandse leger al voor de Tweede Wereldoorlog over vrijwilligers die vliegbewegingen in de gaten hielden. Dit naar voorbeeld van het Royal Observer Corps dat Engeland goede diensten bewezen zou hebben in de Battle of Britain en na WO-II. Het KLD krijgt als taak om door middel van uitkijk- en luisterposten vijandelijke vliegtuigen waar te nemen en aldus gegevens te verstrekken, welke nodig zijn om vijandelijke luchtaanvallen te kunnen bestrijden en de eigen troepen en de burgerbevolking tijdig te kunnen waarschuwen voor naderend luchtgevaar. Inhoudend bovendien het melden van vijandelijke parachutistenacties en ABC (atoom, biologische en chemische) aanvallen. Een fijnmazig netwerk van 276 posten wordt opgezet. Dit om met oog en oor het luchtruim tot op een hoogte van 5.000

voet te bewaken. De maximale afstand tussen de posten bedraagt 16 km, omdat 8 km de maximale afstand is waarop vliegtuigen met het gehoor kunnen worden waargenomen. Bij het inrichten van het netwerk wordt zoveel mogelijk gebruikt gemaakt van bestaande torens en andere hoge objecten. Niettemin blijkt het nodig om voor ongeveer de helft nieuwe uitkijkposten te realiseren. Deze worden geproduceerd in de, met octrooien gepatenteerde, raatbouwtechniek: een open betonconstructie van prefab-elementen. Dat geeft het bouwwerk een markant uiterlijk. Dit zogeheten Raatsysteem, geïnspireerd door bijen en hun ratenbouw, wordt geleverd door NV Schokbeton uit Kampen. Het betreft een standaardontwerp, onder toezicht van het Centraal Bouwbureau van de Genie, van Architectenbureau M. Zwaagstra. In de periode 1951-1955 worden de luchtwachttorens gebouwd. Zij variëren in hoogte van zo'n 4 tot meer dan 32 meter.

*Standaarbouwtekening,
typenummer 8-1506*

In de periode 1953-1964 neemt de snelheid van de vliegtuigen toe tot rond de geluidssnelheid en verbetert de radarapparatuur. Het luchtwachtstelsel is daarom eigenlijk al verouderd op het moment dat het in werking komt. Eens te meer een ondersteuning van de stelling dat generaals al te vaak bezig zijn met de voorbereiding van de vorige oorlog. Ook internationaliseringsprocessen in NAVO-

verband, de komst van geleide wapensystemen en dergelijke zijn debet aan het vervolgens opheffen van de KLD. Eerst nog een drastische inkrimping in 1964; de finale opheffing in 1968. Een aantal luchtwachttorens wordt nog overgenomen door de eveneens begin jaren '50 opgerichte, en weer in 1989 opgeheven, Bescherming Bevolking (BB). Als ook deze organisatie wordt opgeheven, worden ook de laatste torens afgestoten en veelal afgebroken. Naar schatting zijn er nu nog iets meer dan een zeventien over. Deze torens, iconen van een zeer recent afgesloten historisch tijdperk, staan de laatste jaren sterk in de belangstelling en zijn in enkele gevallen voorgedragen als beschermd monument. Begin 2006 is de stand 2 gemeentelijke, 2 provinciale en 1 rijksmonument. De Rijksdienst Monumentenzorg beziet momenteel de naoorlogse militaire objecten, in het kader van het onderzoek Wederopbouw 1940-1965. Daarin ook een onderdeel te wijden aan alle resterende luchtwachttorens. Vanaf 2006 zal per categorie een selectie worden vastgesteld voor mogelijke rijksbescherming.

Arch. J. Den Hollander

Arch. J. Den Hollander

Bezetting, werking en opleiding

Signaleren, melden en volgen van vijandelijke vliegtuigen zijn de kerntaken van de luchtwacht. De luchtwachtpost is dan ook alleen bezet in tijden van (dreiging) van oorlog. Dit gebeurt door 2 man in blauw luchtwachtuniform. De een verzorgt de telefonische verbindingen met de centrale commandopost en een aantal omringende luchtwachttorens; de ander doet de waarnemingen: aantal, type, richting et cetera. Een dienst van 3 uur verlangt bij een 24-uurs continubezetting een groep van 16 mensen. De waarneming geschiedt met behulp van een luchtwachtinstrument. Dat bestaat uit

een ronde tafel, waarop een landkaart van de omgeving met daarop een gradenverdeling en orientatiepunten in de omgeving. Daarop gemonteerd een speciale verrekijker, vizier en aanwijsarm.

Bron: Hoogendijk ea. 2000

Een speciale opleiding omvat praktijkoefeningen en theorielessen. Die laatste worden, in de avonden, gegeven in plaatselijke of regionale café- en schoollokalen. De lessen bestaan uit militaire vorming, krijgstuicht, vliegtuigherkenning, meldingsprocedures, atomaire, biologische en chemische (ABC) oorlogsvoering, eerste hulp aan het front (EHAF) en eenvoudige meteorologie.

Sector 8, kring 8C en waarnemingspost 8C1

Acht luchtwachtcentra zijn er in Nederland: Deventer, Amersfoort, Breda, Alkmaar, Rotterdam, Leeuwarden, Groningen en Eindhoven. De luchtwachtposten in Nederland rapporteren via hun luchtwachtcentrum aan Sector Operations Centre (SOC) van het Commando Luchtverdediging in Driebergen/Zeist. In 1958 verhuist het nationaal centrum naar Nieuw Gillingen. Posten in Zuid-Limburg rapporteren overigens aan een luchtwachtcentrum in Hasselt. Een sector bestaat uit luchtwachtposten die per 3, en in een

enkel geval per 4, in een drie- of vierhoek zijn geformeerd; in vaktermen een kring genoemd. De luchtwachtposten hebben binnen een kring onderling én met de centrale telefonisch contact. Vóór en tijdens WO-II gebeurt dit radiografisch waardoor de berichten ook door de vijand gevolgd konden worden.

Arch. J. Den Hollander

Luchtwachtcentrum sector 8 vestigt zich in een bunker aan de St. Jorislaan tegenover de Marechausseekazerne. Tachtig centimeter dikke muren van gewapend beton heeft het; vitale ruimten zijn gasdicht. Op de begane grond is de telefooncentrale en staan de aggregaten, op de eerste verdieping de ruimte waar de berichten van de luchtwachtposten worden verwerkt op plottafel met een zogeheten plotje in de vorm van een plastic pijltje en op het 'longrange'-bord de vluchtmeldingen van naburige wachtgroepen. Een beeld bekend van films uit de jaren '50 en '60. Luchtwachtcentrum Eindhoven wordt opgericht in februari 1952 en opgeheven in april 1964. In 1989 worden krakers uit de bunker

verwijderd; kort daarna verdwijnt ook de bunker. Sector 8 omvat een flink deel van Brabant en Limburg in de vorm van 12 kringen. Zij beschikken over 38 waarnemingsposten waarvan iets meer dan de helft op gebouwen en de rest op speciale luchtwachttorens. Aan de Bossingel te Bladel verschijnt 'luisterpost' 8C1; dan een opvallende verschijning in het buitengebied. Tot op meer dan 2 meter hoogte ook hier een betonnen "betegeling" tegen inklimmen. Naast de toegangsdeur, ten overvloede, een "tegel" waarin gegraveerd en met rode verf

geaccentueerd "Verboden Toegang Art. 461 Wetb. v. Strafr.". Van de top het trappengat, een schuilnis en de eigenlijke observatie-ruimte. De bovenkant steekt een paar meter uit boven de kruinen van de vliegdennen. De ondergrond, 10 bij 10 meter direct gelegen aan de openbare gemeentelijke weg, wordt eind 1952 gekocht van de gemeente. Omdat de toren, mede vanwege de grote slagschaduw, nogal sterk zou afsteken in het landschap is zij geverfd in een grijs-bruine kleur. Een kring vormt de post Bladel (C1) met C2 op het oude gemeentehuis van Meerveld-hoven, en C3, ook een raat-bouwtoren in Luyksgestel. Deze laatste verrijst aan de Hongarijssedijk richting Bergeijk. Tezamen bestrijken de drie posten, deels

*Hilvarenbeek.
Foto Ran Naaykens.
Archief De Dorpsdokter*

overlappend, de Kempen; aangrenzend wacht-posten in Hilvarenbeek, op het voormalige klooster aan de Koestraat, en Oirschot, een toren ten zuiden van het Wilhelminakanaal.

Een groep van een 20-tal 'vrijwilligers', buitengewoon dienstplichtigen die kunnen kiezen tussen BB of LW, vormen de bezetting per post. De aandacht op de theorieavonden gaat vaak meer uit naar het signaleren, melden en volgen van bewegende silhouetten anders dan op de getoonde lichtbeelden. Zo leert het huwelijk van een Bladelse luchtwachter met de schoonheid van de plaatselijke kroegbaas. Als vergoeding voor verloren werkdagen wordt een soldij ontvangen. Op de toren wordt een paar keer per jaar geoefend; na een brand worden er wel eens slangen te drogen gehangen.

Van sloopplicht tot behoud- en zorgplicht

Eind 1964 koopt (kandidaat) notaris Van Cuijck de om- en aanliggende grond van gemeente, en later, in 1966, voor 100 gulden de ondergrond met toren van de Staat der Nederlanden. Aardig detail: tot op heden herinnert ook het telefoonnummer van de familie Van Cuijck aan de toren; nummer en lijn zijn eenvoudig overgenomen. De sloopclausule in het koopcontract wordt nooit in daden omgezet. Vanaf 1993 prijkt de toren op de gemeentelijke monumenten-lijst en in 1995 wordt deze door de gemeente verkregen voor het symbolisch bedrag van 1 gulden.

Bladel 2005

Daarmee is de door de Staat der Nederlanden opgelegde afbraakplicht, al dan niet met rijkssubsidie vanaf 1989, effectief omgezet in een plicht tot behoud en zorg.

Door opgroeiend geboomte en steeds verder gegane begroeiing met klimop is het bouwwerk grotendeels aan het zicht onttrokken. Het casco verkeert in redelijke tot goede staat. Zowel militair-historisch, architectonisch-constructief, stedenbouwkundig als industrieel is het bouwwerk zeldzaam. Het is kenmerkend voor de politieke en militaire geschiedenis van de naoorlogse jaren. Tevens vormt het een markeringspunt vanwege het silhouet en regionaal een herinnering aan een kring van luchtwachtposten in de Kempen. De toeristische, educatieve en belevingswaarde is echter beperkt. Het plaatsen van een eenvoudig informatiepaneel biedt daarvoor een remedie. Laat tot dan dit object de oplettende voorbijganger niet ontgaan. Ook daarvoor immers geldt het motto van de KLD: Nil Vigilanti Prigilit (Niets zal de waakzame voorbij gaan).

Bart Beex

Bronnen:

- Beekman, F. (1994),
Luchtwachttorens, landschapslementen uit de Koude Oorlog.
In: Historisch-Geografisch Tijdschrift, 12, 91-92.
- Hoogendijk, C. ea (2000),
Bandbox – Een halve eeuw Nederlandse gevechtsleiding.
Daarin: W. Mastenbroek, Korps Luchtwachtdienst (KLD).
- Jong, A. de (1988),
Vlucht door de tijd – 75 jaar Nederlandse luchtmacht.
- Kleis, R. (2001),
Kijken, luisteren, doorgeven: wachttorens voor laagvliegers.
In: Eindhovens Dagblad van 11 augustus 2001.
- Lochem, S. ea (2000),
Luchtwachttorens, militair erfgoed uit de Koude Oorlog.
In: Historisch-Geografisch Tijdschrift, 18, 3, 73-86.
- Nijhoff, P. (2004),
Turen naar de vijand – wederopbouw.
In: Nieuwsbrief Rijksdienst voor de Monumentenzorg,
september 2004 – special militair erfgoed.

Sakkers, H. ea (1989),
Luchtwachttorens in Nederland: Industrieel erfgoed uit de
Koude Oorlog.

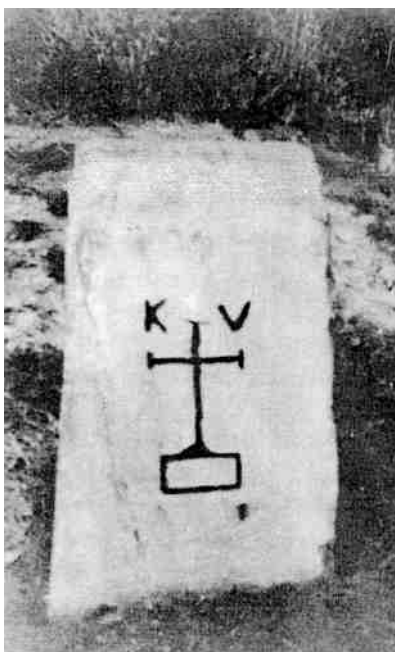
KLAVEREN VROUWKE

De aanhef van dit artikel doet mogelijk vermoeden, dat we het over een kaartspel hebben. Dit is echter niet het geval. Het gaat hier over een droevig voorval met een smokkelaar, die in de Eerste Wereldoorlog onder de bijnaam Klaveren Vrouwke in het westelijk gedeelte van de provincie Noord-Brabant overbekend was.

Het verhaal speelt zich af op een gedeelte van onze zuidgrens, tussen de gietijzeren grenspalen No. 238 en No. 239. Tussen deze palen staan drie hulp- of tussenstenen. De rijksgrens is hier tevens

de grens tussen de gemeenten Rucphen (NL) en Essen (B). De hulpsteen, die het dichtst bij paal No. 239 staat, bevindt zich op een locatie, die bekend staat als de Raaiberg. Dit is al eeuwen lang een berucht gebied, want reeds in de Middeleeuwen stonden hier galg en rad, en werden er diverse misdadigers op de meest gruwelijke wijze gemarteld en om het leven gebracht. Tot in de achttiende eeuw werden hier diverse executies verricht. Het is dan ook lang een afgelegen gebied geweest, waar na de afpaling van de Belgisch-Nederlandse grens veel gesmokkeld werd. Regelmatig patrouilleerden aan beide zijden van de grens douaneambtenaren.

Als deze ambtenaren tijdens hun lange dienst eens uit de broek

*De oorspronkelijke steen,
die op 6 mei 2006 werd
teruggeplaatst.*

moesten, deden ze dat bij voorkeur bij de hiervoor omschreven hulpsteen. Deze steen wordt dan ook nog steeds “de strontpaal” genoemd.

De door de heer Van Velthoven nagemaakte steen.

laars, en vestigde zich in een hut op Belgisch grondgebied. Hij bleef vanuit deze hut regelmatig Nederlands grondgebied bezoeken, en zette zijn smokkelactiviteiten gewoon voort. Deze hut was zodanig gelegen, dat hij de bewegingen van douane en militairen aan de Nederlandse kant van de grens goed in de gaten kon houden. Van uit deze hut organiseerde hij regelmatig smokkeltochten. Als hij op Nederlands gebied kwam, vermomde hij zich als priester, non, vrouw in verwachting, enz. Een zeer bijzondere stunt van hem was, toen hij verkleed als officier, met vier als soldaat verklede maten, allen te paard, de wacht bij de grens ging inspecteren. Toen de wacht keurig aangetreden stond, gaven de vijf smokkelaars de paarden de sporen, en galoppeerden België binnen. Op allerlei manieren provoceerde hij de douaneambtenaren, en de militaire

Klaveren Vrouwke was, zoals reeds vermeld een berucht smokkelaar. Hij werd op 20 september 1878 te Hoeven geboren. Hij handelde in kaas, waarmee hij langs de deuren ging. Zijn woonplaats nabij de grens verleidde hem tevens, om te smokkelen. Als smokkelaar was hij de douaneambtenaren meestal te slim af. Toch is hij eens veroordeeld. Hij kreeg 10 september 1915 “de linie”. Dit betekende, dat hij verbannen werd achter de waterlinie. Het was hem verboden, om zich in de provincie Noord-Brabant te bevinden. Klaveren Vrouwke lapte dit verbod aan zijn

wachtposten. Toen hij op 5 mei 1916 zich weer eens vertoonde, op Belgisch gebied, voor een Nederlandse militaire wachtpost, werd hij door een militair doodgeschoten. IJlings werd het stoffelijk overschot naar Nederlands grondgebied gesleept, en onder een dekzeil gelegd. Internationaal gezien is dit incident nog goed afgelopen, want als een Nederlands militair het door Duitsland bezette België onder vuur neemt, is dat een zeer ernstige schending van de door Nederland gedurende de periode 1914-1918 gevoerde neutraliteit.

In de meergenoemde hulpsteen werd door een Nederlands militair, met zijn bajonet, een kruis en de letters K.V. gekrast. Deze steen heeft er zo jaren gestaan, maar is in maart 1973 spoorloos verdwenen. Dit was aanleiding voor de caféhouder Kamiel van Velthoven uit het naburige Horendonk om een nieuwe paal van cement te vervaardigen, en deze op de oorspronkelijk plaats neer te zetten.

Algemeen werd aangenomen, dat de originele hulpsteen ergens in Noord Brabant in de tuin van een familielid van Klaveren Vrouwke stond. Dit gevoel werd versterkt, omdat er in de tijd, dat de 27mc zendertjes veelvuldig in gebruik waren, in deze streek een zender in de lucht was, die zich Klavernest noemde.

Als men contact had gehad met een zender, dan was het de gewoonte, om over de post een herinneringskaartje te sturen. Elke zendamateer had zo zijn eigen tekening op dat kaartje staan. De zender Klavernest had onder meer een grenspaal, met daarachter een mens, die neergeschoten werd. In

Het herinneringsplaatje van de zendamateer

Essen (B) was een groepje mensen, die zich beijerden, om de oorspronkelijke steen weer terug te krijgen, en op de oude plaats neer te zetten. Zij vonden inderdaad de steen terug, en in overleg met de zeer oude kleinkinderen van Klaveren Vrouwke, werd de steen aan het inmiddels gevormde comité gegeven, dat er voor zorgde, dat de steen weer op zijn oude plaats werd teruggezet. Dit gebeurde op 6 mei 2006, 90 jaar na de dood van Klaveren Vrouwke.

De burgemeester van Essen (B) links, en de burgemeester van Rucphen (NL) rechts bij de officiële herplaatsing.

Zoals dat in België gebruikelijk is, maakte men van de herplaatsing een volksfeest.

Na een officiële ontvangst in Essen, gingen alle aanwezigen met een toeristentreintje naar de plaats, waar de oude strontpaal door de burgemeesters van Essen en Rucphen, onthuld werd. Zo is dus de oude hulpsteen, waarbij veel smokkelverhalen horen, na jaren verdwenen te zijn, weer op zijn oude plaats teruggebracht.

Co Bieze

HEEMKUNDIG ALLERLEI

Brabantse kolderliejkes

In de Kempen-editie van de Trompetter van vrijdag 10 oktober 2003 stond een artikel over “Brabantse kolderliejkes”. Hoewel het een redelijk recent geschreven liedje is gaat het over een oud en omstreden twistpunt, en de nog ieder keer opduikende vraag; Welke plaatsen behoren tot de Acht Zaligheden?

Hoewel bij het artikel geen naam van de auteur van onderstaand liedje werd vermeld kan, zo denkt de redactie, de Rosdoeklezer zich hier toch wel enig idee bij vormen.

Aacht Zalighede

*In Eersel d'r brengen de centen
gewônlijk meer kopzorg als rente.
Mär vur goeie sier
noemen ze z'n aaigen hier
de mensen dan ôk de contente.*

*In Steensel d'r zaoten de piere
'ns in ene kneup mee z'n viere.
Dä was ene strop,
umdä ze ùit dieje prop
geen van alle nog ôit wakker wiere.*

*In Knegsel d'r zit 't vol katte,
die pintjes en borreltjes vatte.
Mär van dä speul
vatten ze ôit te veul,
en dan zwalken ze rond krèk lijk zatten.*

*In Dùizel d'r sti 'nen ouwen tore,
die ôit is vezet moete worre.
Want naor dä't schent
haj onder 't fundament
'ne kabouter z'n tabaksdoas verlore.*

*In Reusel d'r han ze mee tangen
'n Heel wild wild-värke gevangen,
en dä in de naacht
mee man en mee maagd...
Nee... mee man en maacht
aon 't kraus van den tore gehange.*

*In Hulsel d'r hebben de henne
Twee kammen in de plak van mär enne.
Dus äs ge 'r een zie,
vergist 'w dan nie:
üt duuzend värkes kunde ze kenne.*

*In Netersel d'r waoren de nonne
ene winkel in kneupsgaote begonne.
En alleman dee
aon dä handeltje mee.
Zo wier d'r veul gaore bij gesponne.*

*In Wijntersel maggen de zeuge
iejt doen wa ze nergend nie meuge.
Want kömt 'r 'nen béér,
dan doen ze 't zó géér,
dä ze al klaor zitte boven op de kreuge.*

*Nee, Blao'l was ik ècht nie vergete.
Mär dä's dan de negende moete wete!
En was nummer tien
Ten Vorsel meskien?
Och, ha'n ze dä in Blao'l mär gewete.*

*Zo zijn dan de aacht zaligheje
wellicht allemal wel tevreje.
Want zalig is fijn,
of is dä mär schijn?
Want 't venijn in de stârt telt vur tweeë.*

*Ummers wa doen we mee Woensel en Liessel?
En mee Sterksel en Nijnsel en Diesel?
Ik weet me gene raod,
mär ik wor ok nie kaod,
Want 't rijmt toch nog ältij op griessel.*

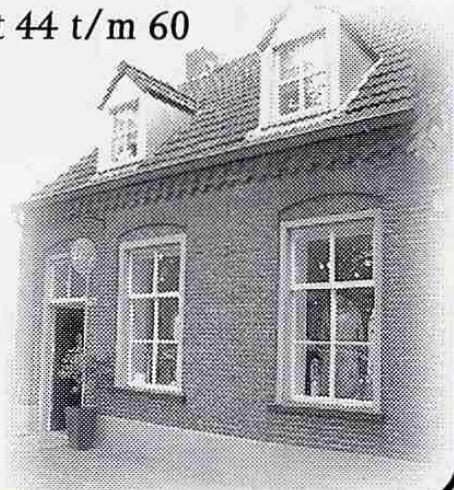

De contente mens

Ook voor sportieve damesmode en lingerie
van maat 44 t/m 60

Markt 24,
Eersel
(tegenover de kiosk)
0497-516000

Openingstijden:

maandag gesloten
di. t/m do. 10.00-18.00 uur
vrijdag 10.00-20.00 uur
zaterdag 10.00-17.00 uur

Slaapspecialzaak

Marian Eikemans

Openingstijden:

di t/m do 10.00 - 18.00 uur
vr 10.00 - 21.00 uur
za 10.00 - 17.00 uur

Nieuwstraat 40
5521 CC Eersel

Tel. 0497 - 530 900

Fax. 0497 - 530 911

Met zorg voor uw rust

CHINEES-INDISCH-RESTAURANT

美華酒家

"MEI WAH"

5503 BK VELDHOVEN
Burg. v. Hoofflaan 83-89
Tel. 040-2534732
Fax. 040-2547073

5615 AB EINDHOVEN
Leenderweg 86
Tel. 040-2117557

Dagelijks geopend van: 11.00-22.30 uur

Exclusieve accommodatie voor Uw:

partijen - familiediners - lunch of diner met
zakelijke relatie - personeelsavonden - etc.

De boeken die besproken worden in
de boekenplank zijn verkrijgbaar bij

De Boekenlegger

Ook voor uw buitenlandse bestellingen bent u
bij ons van harte welkom

Markt 42, 5521 AN Eersel Tel. 0497-512551

Nu ook op internet : www.de-boekenlegger.nl

Email : info@de-boekenlegger.nl

de Muzenval

S.c.c. "de Muzenval" beschikt over diverse zalen die geschikt zijn voor vergaderingen, cursussen, bijeenkomsten, voorlichtingsavonden, workshops etc.

Ook heeft scc "de Muzenval" een theaterzaal met 350 zitplaatsen waarin alle faciliteiten aanwezig zijn voor uw bedrijfsvergaderingen of seminars.

Bovendien kunt u in de gezellig ingerichte foyer na afloop nog een drankje of hapje gebruiken.

sociaal cultureel centrum "de Muzenval"

Dijk 7 – 5521 AW – Eersel – Tel. 0497-515997 – info@muzenval.nl

